

I

El 10 d'agost del 1862, a les quatre de la tarda, davant del famós Conversationshaus de Baden-Baden, s'aplegava una gran multitud. Feia un temps preciós; tot, al voltant —els arbres verds, el fulgor de les cases de l'acollidora ciutat, la silueta ondulada de les muntanyes—, tenia un aire festiu i es mostrava amb tota la seva esplendor sota els raigs d'un sol benigne; tot semblava somriure amb una certa complaença confiada i cega, i aquell mateix somriure incert però afable vagava pels rostres d'ancians i joves, de lletjos i bells. Fins i tot les figures empolvorades i maquillades de les concubines parisenques no vulneraven la impressió general de plena satisfacció i delit, mentre que les cintes de colors, les plomes, l'or i l'acer espurnejant dels barrets i les gases recordaven involuntàriament el viu esclat i el lleuger llampur-neig de les flors primaverals i de les ales irisades; tanmateix, la xerrameca seca i gutural de l'argot francès que se sentia pertot arreu no podia substituir el cant dels ocells ni tampoc comparar-s'hi.

No obstant això, tot seguia el seu curs. Al pavelló, l'orquestra tocava un popurri de *La traviata*, a continuació un vals de Strauss, i després *Digueu-li*, una romança russa instrumentada pel servil director d'orquestra; a les sales de joc, entorn de les taules entapissades de verd, s'apinyaven les mateixes figures de sempre, amb la mateixa expressió cretina i avariciosa, mig de sorpresa, mig d'enuig, però sobretot amb aquella expressió depredadora que la febre del joc encunya a totes les faccions, fins i tot a les

més aristocràtiques; hi havia un robust terratinent de Tambov, vestit amb una elegància sorprenent, que amb una prestesa incomprendible, convulsa, i els ulls esbatanats repenjava el pit damunt la taula i, sense posar atenció als freds somriures dels crupiers en el moment que exclamaven *Rien ne va plus!*, llançava un grapat de lluïsos d'or pels quatre costats de la ruleta, privant-se d'aquesta manera de qualsevol oportunitat de guanyar res, fins i tot en el cas que la sort l'acompanyés, però això no li impediria, aquell mateix vespre, donar suport amb simpàtica indignació al príncep Kokó, un dels cèlebres líders de l'oposició noble, el mateix príncep Kokó que a París, al saló de la princesa Matilde i en presència de l'emperador, digué tan bé: *Madame, le prince de la propriété est profondément ébranlé en Russie.*

Com era costum, els nostres estimats compatricis i les nostres estimades compatriícies s'aplegaven al voltant de l'arbre rus, *à l'arbre russe*; s'atansaven els uns als altres amb pompa i displicència, segons la moda; se saludaven sumptuosament, amb gentilesa i desimboltura, tal com correspon als éssers que es troben al cim de l'educació moderna, però quan s'ajuntaven i s'asseien no sabien pas què dir-se i passaven l'estona parlant de coses insignificants o aplaudint els desgastats acudits, extremament insolents i vulgars, d'un exescriptor francès a les acaballes, un bufó i un xarlatà, que calçava els seus ridículs peus dins d'unes sabates atrotinades i es cobria el rostre fastigós amb una barba menyspreable. Entabanava *ces princes russes* amb tota mena de bajanades insípides extretes dels antics almanacs *Charivari*¹ i *Tintamarre*,² i ells, *ces princes russes*, esclataven en una rialla agraïda, com si reconeguessin inconscientment l'aclaparadora superioritat intel·lectual d'aquell estranger i la seva pròpia incapacitat per enginyar-se quelcom graciós.

Entretant, allí gairebé hi havia reunida tota la *fine fleur*³ de la nostra societat, «tota la noblesa i tot el mostrari de moda». Hi era present el comte Kh., el nostre incomparable melòman, un home d'una profunda naturalesa musical, que «recita» les romances divinament, però, de fet, és incapaç de tocar dues notes sense passejar abans, atzarosament, el dit índex per tot el teclat i canta a mig camí entre la veu ronca d'un gitano i la d'un perruquer de París; també hi havia el nostre admirable baró Z., mestre en tots els oficis: escriptor, administrador, orador i tafur; així mateix, s'hi trobava el príncep T., amic de la religió i del poble, que en altre temps, durant la feliç època del monopoli de l'aiguardent, féu una gran fortuna amb la venda de vodka adulterat amb opiacis com l'estraconi; i el brillant general O. O., que havia conquerit algun lloc i havia derrotat algú, i, tanmateix, ara no sabia on anar ni com comportar-se; i en R. R., un home gras i graciós, que es considerava a si mateix una persona molt malalta i molt intel·ligent, però val a dir que estava sa i fort com un bou i era en realitat un talòs, un soca... Aquell mateix R. R. que als nostres dies encara conservava les tradicions del dandisme dels anys quaranta, l'època d'*Un heroi del nostre temps*⁴ i de la comtessa Vorotinski. Mantenia la manera de caminar amb talons tot movent els malucs, i *le culte de la pose* (una expressió que ni tan sols es pot dir en rus), així com una lentitud anòmala en els moviments, un posat endormiscat i solemne en el seu rostre immòbil, talment com si estigués ofès, i l'hàbit d'interrompre el discurs d'algú altre amb un badall, examinar-se detingudament els dits i les ungles, riure pel nas i bellugar d'improvís el barret des de la part posterior del clatell fins a les celles, i així un llarg etcètera. Fins i tot hi havia homes d'Estat, diplomàtics, personalitats de renom europeu, homes savis i il·lustres que s'imaginaven que la butlla d'or havia estat promulgada pel papa i que el

poor tax anglès era un impost sobre els pobres; hi havia, en fi, fervorosos tot i que tímids admiradors de les *dames aux camélias*,⁵ joves dandis de món clenxinats amb una perfecta ratlla fins al clatell, amb unes magnífiques patilles i engalanats amb veritables vestits londinencs, uns joves dandis als quals, segons sembla, no els faltava res per ser tan vulgars com el conegut xarlatà francès; però, no!, sembla que el producte de la terra no està de moda entre nosaltres, i la comtessa X., coneguda creadora de tendències i del *grand genre*, a la qual les males llengües havien donat el sobrenom de «La tsarina de les vespes» i «La medusa amb còfia», en absència del xarlatà francès preferia congratular-se amb italians, moldaus, espiritistes americans, animats secretaris d'ambaixades estrangeres o alemanys de rostre efeminat però prudent, etc.

Seguint l'exemple de la comtessa, la princesa Babette, als braços de la qual havia expirat Chopin (a Europa es compten prop d'un miler de dames els braços de les quals haurien acompanyat la seva ànima); la princesa Annette, que hauria sigut captivadora si no hagués estat per una mena d'olor a col que de vegades es percebia de sobte entre l'ambre més delicat i delatava una simple bugadera de poble; la princesa Pachtette, a qui ocorregué una terrible desgràcia: el seu marit fou nomenat per ocupar un alt càrrec quan de cop i volta, *Dieu sait pourquoi*, colpejà l'alcalde de la ciutat i robà vint mil rubles de plata propietat de l'Estat; la riallera princesa Zizi i la plorosa princesa Zozo; totes elles es mantenien allunyades dels seus compatriotes, als quals tractaven de la forma més despietada... Allunyem-nos també nosaltres d'aquestes encantadores dames, apartem-nos del peu del famós arbre sota el qual seuen amb els seus cars vestits, encara que vulgars, i preguem a Déu per l'alleujament de la seva languidesa fruit del tedi!